

● به نر می باران

(جشن نامه فریدون مشیری)

● چاپ اول - ۱۳۷۸

● ۸۱۶ صفحه - قطع وزیری

● انتشارات سخن و شهاب ناآب

شعر زندگی است و زندگی با شعر معنایی دیگرگونه می یابد. از گذشته تا امروز شعر در نزد ایرانیان مقام و منزلتی شایسته داشته است و همه طبقات مردم می کوشیدند تا با استناد به شعر برای پرسش های خویش پاسخی یابند.

شعر با زندگی مردم ایران پیوندی تنگاتنگ دارد نه فقط مردم کوی و برزن و بازار یا تمسک به شعر مهر تأیید بر سخن خویش می زنند بلکه حتی متفکران عقل گرا نیز در اثبات امور عقلی به شعر استناد می جویند، حال آنکه همگان می دانند، بنیان های تفکر عقلانی از تفکر عاطفی و شاعرانه جداست.

شعر کلامی برتر تلقی می شود و شاعر انسانی برتر. حتی امروزه که شعر از معنای قدسی گذشته فاصله ها گرفته است همچنان شاعر در مجالس و محافل بر صدر می نشیند و قدر می بیند؛ زیرا شعر و شاعر هنوز در میان ایرانیان مقامی والا دارد، بنابراین هر نوع فعالیتی که در جهت پاسداری از موقعیت شعر و شاعر انجام می گیرد، در خور ستایش است.

به نر می باران جشن نامه فریدون مشیری که به کوشش پژوهشگر خستگی ناپذیر علی دهباشی فراهم آمده، از جمله فعالیت هایی است که به منظور پاسداشت از مقام شعر و شاعر انجام گرفته است، بنابراین از سوی همه مردمی که جان و دلشان با شعر می تپد، شایسته تقدیر است.

فریدون مشیری قریب به پنجاه سال در عرصه شعر معاصر فعالیت داشت و شاید به جرأت بتوان گفت محبوب‌ترین شاعر ایرانی معاصر است. علیرغم حضور وسیع و عمومی شعر نیما، شاملو، اخوان، فروغ و... شعر مشیری بر جان و دل همگان نشست است و هر کس که با شعر امروز سر و سری دارد قطعاً شعری از او و شاید شعر «کوچه» را به خاطر دارد. تجلیل از مقام شاعری فریدون مشیری کاری بایسته و ارجمند است و باید پیش از این جامه عمل می‌پوشید. به نرمی باران یا یادداشتی از دهباشی و نوشته‌ای از همسر شاعر آغاز می‌گردد. بخش اول کتاب مشتمل بر خاطراتی است که دوستان دور یا نزدیک شاعر نوشته‌اند. خاطرات را می‌توان به سه بخش تقسیم کرد:

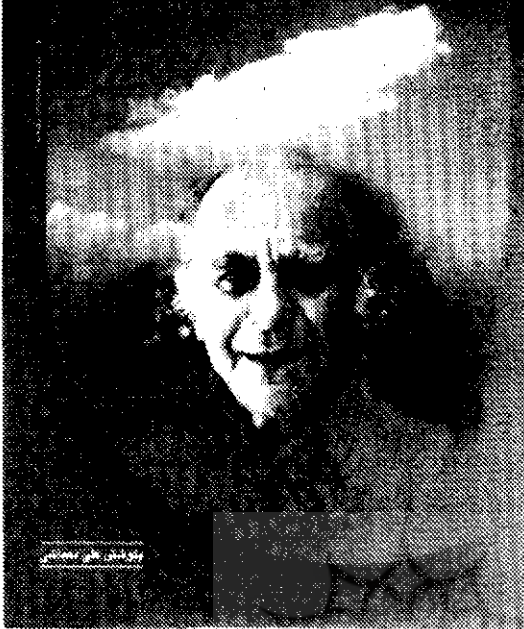
۱- خاطرات دیداری

۲- خاطرات فکری

۳- خاطرات عاطفی

بخش اعظم خاطرات دوستان مشیری، جزو خاطرات دیداری و عاطفی است. مشیری شاعری اخلاق‌گراست و در بیان اخلاقیات از بنیان فلسفی بهره‌مند نیست. او انسانی آرام و صبور و وفادار به اخلاق است. طبعاً وقتی دوستان از خاطرات خود با او می‌گویند، بخش زیادی از خاطرات به دیدارهای اولیه آنان باز می‌گردد و یا بیان تأثیر و تأثری است که از اولین دیدار به دست آمده است. بیان خاطرات دیداری و بسیار عاطفی و شخصی دو دلیل عمده دارد:

دلیل اول آنست که نویسنده برای خشنودی و رضایت جان نجیب شاعر می‌کوشد تا صمیمی‌ترین خاطرات را بیان کند، خاطراتی که هیچ ارزش ادبی و تاریخی بر آنان مترتب نیست اما در آن‌ها از لطافت روح شاعر یاد می‌شود. وقتی باستانی پاریزی از خراب شدن ماشین لادا و شعر مشیری درباره لادا می‌گوید و یا احمدرضا احمدی از ملاقات مشیری به هنگام بیماری می‌گوید، این نوشته‌ها متضمن فواید ادبی نیست. دلیل دوم آن است که نویسنده از این طریق نسبت نزدیکی خود را با شاعر نام‌آور معاصر بیان می‌کند. اما برخی از این خاطرات دیداری و عاطفی در تاریخ ادبیات معاصر به کار می‌آید. مشیری شاعر متفکری نیست و خود نیز ادهای متفکر بودن ندارد، او شاعری است که شعری روان و ساده دارد بنابراین خاطراتی که حاکی از چگونگی شکل‌گیری تفکر و انتخاب اندیشه‌های سیاسی، و فرهنگی او باشد در این مجموعه نیست. در این کتاب حتی جای خالی خاطراتی که بیان‌کننده چگونگی شکل‌گیری شخصیت شعری او باشد، احساس می‌شود و فقط مشیری خود به لحظاتی از این تاریخ شعر اشاره می‌کند. خاطراتی که در به نرمی باران آمده از لحاظ اهمیت قابل تقسیم‌بندی است و می‌توان هر کدام از آنان را در بخشی از ادبیات استفاده کرد و فقط تعداد بسیار کمی از این خاطرات بسیار خصوصی

است و ارزش ادبی و تاریخی ندارد.

در بخش نقد و بررسی آثار، مقالات و نقدهای نسبتاً خوبی فراهم شده است، اما با یک روش دقیق و علمی تبویب نشده است. هر خواننده می‌تواند مقالات این بخش را به شکل‌های مختلف تقسیم کند:

الف: مقدمه استاد محمدحسین شهریار و علی دشتی بر نخستین دفتر شعر مشیری به نام «تشنه طوفان» در این بخش آمده است با توجه به اینکه این مجموعه شعر در دسترس همه اهل تحقیق نیست، چاپ این مقدمه‌ها می‌تواند بسیار سودمند باشد و هر اهل نظر را به کار آید.

ب: دسته دوم از مقالات این بخش، شامل نوشته‌های انتقادی ناقدان و شاعران دهه ۳۰ و ۴۰ است. نوشته انتقادی عبدالمحمد آیتی، محمد زهری از جمله این مقالات است. در این بخش برخی از مقالات مهم مانند نقد شفیع‌کدکنی بر مجموعه شعر، بهار را باور کن (سخن، شماره ۲، تیرماه ۱۳۴۷، دوره ۱۸) و یا نقد آیتی بر «گناه دریا» (انتقاد کتاب شماره ۹، مهر ۱۳۳۵) و پاسخ نادر نادرپور به نقد آیتی بر «گناه دریا» (انتقاد کتاب، شماره ۹، ۱۳۳۵) نیامده است.

ج: برخی از مقالات مندرج در جشن‌نامه، شامل بخشی از کتاب‌هایی است که پیشتر چاپ شده بود. مقاله‌نگاهی به شعر مشیری نوشته دکتر مهشید مشیری بخشی از کتابی است به نام چهل سال شاعری که سال‌ها قبل چاپ شده بود. همین‌طور نوشته شمس لنگرودی بخشی از

جلد دوم و سوم کتاب تاریخ تحلیلی شعر نو است. قابل ذکر است که در این مقاله، پاره‌هایی از نقد آیتی برگناه دریا و پاسخ نادرپور آمده است.

د: تعدادی از مقالات این بخش را موسیقیدانان، آهنگسازان و خوانندگان آواز ایرانی نوشته‌اند. این نوشته‌ها اغلب شامل خاطرات آنان با مشیری است و شاید بهتر می‌بود در بخش خاطرات می‌آمد مانند مقالات بیژن ترقی، سیما بینا، پرویز مشکاتیان، صدیق تعریف و... این نوشته‌ها بیان‌کننده عشق وافر مشیری به موسیقی و تعلق عاطفی اهل موسیقی به اوست.

ه: مهمترین مقالات این بخش را نوشته‌هایی تشکیل می‌دهند که به بررسی جوانب مختلف شعر مشیری و شخصیت ادبی او می‌پردازند. اگرچه اهمیت همه این مقالات به یک اندازه نیست، اما حضور نام بزرگانی چون زرین‌کوب، شفیع‌کدکنی، اسلامی ندوشن، محمدامین ریاحی، غلامحسین یوسفی بر اهمیت این جشن‌نامه می‌افزاید. در همین بخش مقالات انتقادی خوبی به قلم غلامحسین نصیری‌پور، عبدالعلی دستغیب، کاظم‌سادات اشکوری آمده است و می‌تواند در تبیین زیبایی شعر مشیری یاری‌رسان باشد. البته شیوه و روش انتقادی مقالات این بخش یکسان نیست و می‌توان این مقالات را از لحاظ شیوه و اسلوب انتقادی به روشهای زیر تقسیم کرد:

۱. نقد شخصیت: از اثبات شخصیت به اثبات متن یا اثر می‌رسند.
۲. نقد سنتی: با شیوه قدیمی و سنتی می‌کوشند تا مهمترین ممیزه‌های شعر را نشان دهند.
۳. نقد نو و علمی: با استناد به دیدگاه‌های جدید تلاش شده تا زیبایی‌های شعر تبیین گردد.
به نومی باران تلاشی است در جهت پاسداری از شعر زبان فارسی و گرامیداشت یاد و نام بزرگانی که با شعر خویش در بسامان کردن نظام اجتماعی نقشی تعیین‌کننده‌ای داشته‌اند. شاید برای برخی سؤال باشد که به راستی فایده این نوع کار چیست؟

به نومی باران اولین جشن‌نامه‌ای است که برای شاعری که بیش از چهار دهه در عرصه شعر و شاعری حضور مستمری داشته، چاپ و منتشر می‌شود و در واقع ادای دینی است به شعر و شخصیت این شاعر محبوب ایرانی. جشن‌نامه مشیری متضمن فواید بسیاری است و این فواید برای نگارنده که مشغول نوشتن کتابی درباره زندگی و شعر مشیری است دو چندان است.
از دیدگاه علمی، جشن‌نامه مشیری در سه حوزه مختلف کاربرد دارد و می‌توان از آن بهره‌های فراوان برد:

الف: در حوزه زندگی‌نامه‌نویسی

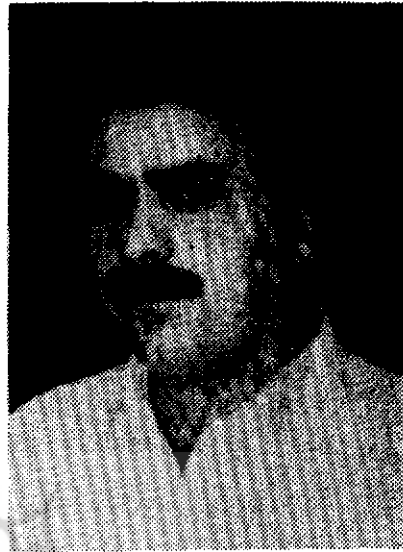
اگرچه زندگی‌نامه‌نویسی به عنوان یک نوع ادبی در سالیان اخیر چندان جدی تلقی نمی‌شود اما نمی‌توان از اهمیت آن غافل ماند. برای ترسیم درستی از زندگی مشیری، بی‌تدرید خاطرات و

یادداشت‌های نویسندگان این جشن‌نامه بسیار به کار می‌آید. زندگینامه‌نویس می‌تواند با استناد به گفته‌های مستند دوستان و همکاران شاعر، چهره‌ای دقیق از او رسم کند. در زمان ما شاید برخی از اهل قلم بر این باور باشند که در شیوه‌های انتقادی - ادبی امروز زندگینامه‌نویسی اهمیتی ندارد و منتقد به «اثر» یا «متن» توجه می‌کند. در واقع با رواج نظریهٔ مرگ مؤلف برخی بر این باور تکیه کردند که زندگینامه هیچ اهمیتی ندارد، حال آن‌که در غرب به عنوان یک نوع ادبی بسیار با اهمیت است و حتی رولان بارت که خود ابداع‌کنندهٔ نظریهٔ مرگ مؤلف است دربارهٔ زندگی خود کتابی نوشته است به نام «رولان بارت به قلم رولان بارت». بنابراین می‌توان از بخش‌های مختلف کتاب به نرمی باران به ویژه بخش خاطرات و یادداشت‌ها در نوشتن زندگینامه فریدون مشیری بهره گرفت.

ب: در حوزه تاریخ ادبیات معاصر ما در حال حاضر کتابی جامع که به سیر تحول تاریخ شعر و داستان ما بپردازد، نداریم و برای آنکه زوایای مختلف تاریخ ادبیات معاصر روشن گردد، نوشته‌هایی از نوعی که در جشن‌نامه مشیری آمده، اهمیت دارد. جمع‌آوری یادداشت‌ها، خاطرات و گفته‌های شاعران، ادبا، منتقدان، روزنامه‌نگاران و... در جشن‌نامه‌های مختلفی که برای بزرگان شعر این سرزمین گرد می‌آید می‌تواند به عنوان مواد اولیه برای نوشتن تاریخ شعر معاصر استفاده شود. برای تحقیق در امور اثبات شدنی مانند تاریخ ادبیات بسی شک باید از خاطرات و یادداشت‌های فراوانی استفاده کرد. اگر جشن‌نامه و یادنامه‌هایی برای شاعران و نویسندگان معاصر چون نیما، شاملو، آل‌احمد، جمال‌زاده، اخوان ثالث، هدایت، فروغ فرخزاد و... فراهم می‌آید، علاوه بر فایده‌رسانی در بخش ترسیم زندگی خود شاعر و نویسنده، در نوشتن تاریخ ادبیات معاصر نیز قابل استفاده است. می‌توان از ارتباط مشیری با نیما، آتشی، فرخزاد، شفیعی‌کدکنی و دیگران به نیافته‌های ارزشمندی دست یافت که تاریخ ادبیات‌نویس معاصر را به کار می‌آید.

ج: در حوزه نقد ادبی

نقد ادبی از تاریخ ادبی جداست. در تاریخ ادبیات کوشش بر آن است تا با استناد به مستندات تاریخی تصویری درست به دست داده شود، اما در نقد ادبی نظر شخصی منتقد در نگارش دخیل است. به قولی تاریخ ادبی نشان می‌دهد الف از ب مشتق شده است در صورتی که نقد ادبی می‌گوید الف بهتر است از ب. نوشته‌های انتقادی که در به نرمی باران آمده است، از لحاظ انتقادی اهمیت دارد. ارتباط‌هایی که نویسندگان به اشکال مختلف با شعر مشیری برقرار می‌کنند در جای خود حائز اهمیت است و می‌تواند در ارائهٔ زیبایی‌ها و نازیبایی‌های شعر یاری‌رسان باشد و همین نوشته‌ها برای ناقدانی که می‌خواهند شعر مشیری را از دیدگاه‌های مختلف انتقادی،

● محمدرضا محمدی آملی

بررسی کنند، اهمیت دارد. ناقدانی که شعر مشیری را در این کتاب از لحاظ زبانی و معنایی بررسی کرده‌اند، در حقیقت به رشد نقد ادبی معاصر یاری رسانده‌اند.

کتاب به نرمی باران سیمایی بایسته و شایسته از محبوب‌ترین شاعر امروز زبان فارسی، فریدون مشیری به دست می‌دهد و اگر کتابشناسی کتاب‌ها و مقالات که در پایان کتاب آمده، به شکل علمی در سه بخش ۱- کتاب‌های مشیری، ۲- مقالات مشیری و ۳- مقالات دیگران درباره مشیری تبویب می‌شد و تاریخ چاپ و انتشار به شکل دقیقی می‌آمد، برای محقق، مورخ و منتقد حائز اهمیت بود، به خصوص که جای خالی سالشمار زندگی فریدون مشیری در این جشن‌نامه احساس می‌شود. اما فهرست ترانه‌هایی که مشیری سروده و آهنگ‌هایی که بر اشعار او ساخته شده بر قابل استناد بودن این بخش از کتاب می‌افزاید.

پایان بخش کتاب به نرمی باران جشن‌نامه فریدون مشیری مشتمل بر تصاویری از دوران مختلف زندگی شاعر و یاران و دوستان اوست.

به نرمی باران، تلاشی صادقانه برای گرامیداشت مقام صمیمی‌ترین شاعر معاصر ایران است.